

פרשת וארא

ג'ליון מס' 12

העלון מוקדש לעילוי
נשמתר' אהרן הלוי
בן מריםשנלביע ביום כ"ח
טבת

כוז הכישוף

ושואל מרן החיד"א, לכאורה יש סתירה בין הסיפורים, אם אכן כישוף נבדק במים איך אותה פונדקאית הצליחה לעשות כישוף דרך מים? ואף אנו נוסף בקושיתו, הרי חרטומים היו פועלים בכישוף וזה הכוונה במה שכתוב בלהטיהם היינו כישוף, ואם כן איך הצליחו להפוך מים לדם, הרי אין כח לכישוף במים?

(ד) עוד מצאנו בפרשה של אליהו בהר הכרמל, בתקופה הזאת בני ישראל היו פוסחים על ב' הסעיפים בין נביאי הבעל לבין נביאי השם, ואליהו רצה להוכיח שהשם הוא האלוקים, הכין מזבח והעלה שם פר אחד והתפלל להשם שירד אש מן השמים, וכך אמר ענני השם הנני, ובכדי להעצים את הנס שפך מים על המזבח כדי שנרא שהאש הוא אש של נס! ואמרו חז"ל מה הפירוש ענני השם ענני, למה פעמיים? ענני שנרד אש מן השמים, ענני שלא יאמרו מעשה כישוף הוא. וקשה טובא, הרי שפך שם מים, ואין כישוף שולט במים, לכן מה הצד לומר שיהיה כישוף ולמה צריך להתפלל על זה?

(ה) הביאור בזה בעזרת השם דמה שאמרו חז"ל שאין כישוף שולט במים, והיינו ובמים חיים, במים המחוברים לקרקע. אבל במים שאובים הכישוף כן יכול לשלוט. וזה עומק הביאור בשני הסיפורים שהבאנו לעיל, כשזעירי קנה חמור והלך להשקותו במים, הוא נגע במים חיים ולכן הכישוף התבטל, משא"כ אותה פונדקית הביאה לינאי מים שאובים ולכן שפיר שלט בהם הכישוף! כמו כן אצל אליהו הנביא, מן הסתם שפך על המזבח מים שאובים, ויש כן אפשרות של כישוף, משום כן התפלל בדוקא ענני שלא יאמרו מעשה כישוף הוא זה:

כעת נחזור לפרשה שלנו, המטה של אהרן כידוע בלע כל שאר המטות, למה פרעה בכלל לא התרשם ממופת כזה? פרעה היה גם כן מכשף גדול וחשב שבעצם המטה של אהרן לא היה מטה ממש אלא שעיקרא היה תנין ומכח הכישוף הפך אותו למטה, לכן אין כ"כ פלא שתנין אחד בולע מטות, ומזה הטעם לא התייחס לאות הזה!

לכן אמר הקב"ה למשה קח את המטה שנהפך לנחש, והיינו מטה של אהרן ולך אצל פרעה ותאמר לו שעל ידי מטה אתה הולך להכות את הנילוס ואכן אהרן לקח את המטה והכה את הנילוס וכולו הפך לדם, והרי הנילוס היה מים חיים, והמטה נגע במים חיים ואעפ"כ נשאר מטה, כאן היתה פירכא גדולה לטענה של פרעה, אי אפשר לומר שבאמת אהרן היה לו תנין אלא מטה, ממש שבלע שאר המטות ואכן נס גדול! לכן בעצם מכת דם באה לחזק למפרע את האות של המטה ולאמת אותו, ואז פרעה היה צריך להתעורר למפרע ולהתרשם מהאות המופלא הזה, אלא הואיל ועבד איניש לאחזוקי בדיבוריה לכן לא חזר בו! וזה בדיוק בפסוק ולא שת לבו גם לזאת, לא רק מכת דם בוטל אלא גם האות של המופת ביטל למרות שהתברר לו למפרע שהיה אמת!

(א) אהרן לקח את המטה בידו והכה את היאור והוא נהפך לדם, אכן דבר מאוד מרשים לראות כל הנילוס בצבע אדום בכל גבול מצרים; אבל גם חרטומים עשו כן בלטיהם לקחו מים והפכו אותם לדם, לכן פרעה לא כ"כ התרשם מהנס הזה. הפסוק אומר ויפן פרעה ויבוא אל ביתו, ולא שת לבו גם לזאת. מה הפירוש מילה "גם" מה זה בא לרבות?

אומר רש"י לא רק למכת דם לא שת לבו, אלא גם למופת של המטה שנהפך לנחש.

וצ"ע הרי מופת זה כבר עבר, וראינו שפרעה לא התרשם ממנו ואפילו התלוצץ עליו באומרו שאפילו ילדים קטנים יודעים להפוך מטה לנחש, אם כן למה לנו לחזור ולומר במכת דם שלא התרשם ממופת המטה?

(ב) עוד יש לשאול, הרי מן הסתם למשה היה מטה אחד ולאהרן היה מטה אחד, והמטה אשר נהפך לתנין הוא של אהרן כמו שמבואר בפסוקים, והנה השם אמר למשה לך אל פרעה על שפת היאור והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך, לכאורה הכוונה שמשם יקח את המטה של אהרן ולא מטה שלו.

וצ"ע למה להחליף מטה הרי סוף סוף אהרן הוא זה שהכה ביאור עם המטה שלו, ולכן הפוכי מטרותא למה לי: משה לקח מטה של אהרן ללכת אל פרעה, וחזר ונתן אותו לאהרן כדי להכות היאור, ומה היה רע בכך שמשם יקח המטה שלו ללכת אל פרעה?

ועוד יש לדקדק כאן כתוב שמטה זה נהפך לנחש, בעוד שלמעלה כתוב שנהפך לתנין, מאי האי?

(ג) סוד הדברים בעזרת השם יתברך ע"פ מה דאיתא בסנהדרין (ז:) זעירא הגיע פעם לאלכסנדריא של מצרים, קנה שם חמור כדי לנסוע, ולפני שהוא חושב על תועלת עצמו הוא חושב על תועלת החמור, ובא להשקותו מים על שפת הנהר. ברגע שהגיע למים החמור נהפך לדף של קרש, אכן מצרים היה מקום גדול של כישוף והצליחו להפוך דף של קרש לחמור ולמכור אותו במחיר מסולסל. חזר זעירי למוכר והתלונן על האונאה, אמר לו המוכר אלמלא זעירי אתה, לא הייתי מחזיר לך הדמים, וכי אתה לא ידעת שכל דבר שקונים בודקים אותו במים, שיש במים כח לבטל את הכישוף? הרי אתה כאן במצרים, וכולם עושים כישוף! הרי מכאן למדנו שהכישוף אין לו שליטה במים כלל!

ובהמשך שם בגמרא עוד מסופר שינאי התארח באיזה בית מלון, וראה שהפונדקאית היתה מגישה לו כוס מים, וכד בכד היתה ממלמלת בפיה בלחש. לקח את הכוס, זרק קצת מים על הרצפה בלי שירגישו, וזה נהפך לעקרבים. אח"כ נתן גם לה לשותות מים משלו והיא נהפכה לחמור, ורכב על החמור בחזק.

יתרה מזאת, יש לשאול אם אכן כל המים נהפכו לדם, מאיפוא מצאו החרטומים מים כדי להפוך אותו לדם ? צ"ל שקנו מים בכסף מן היהודים ואם כן הרי מדובר במים שאובים ושפיר שולט שם כישוף, משא"כ מה שעשה משה לנילוס אינו כישוף כלל, כי הנילוס מים חיים, הרי היה הבדל מהותי בין מעשה משה ואהרן לבין מעשה החרטומים ואעפ"כ פרעה לא השתכנע מרוב עקשנותו !

הספורנו אומר (ז, יב) שהיה הבדל גדול בין התנין של אהרן לבין התנינים של החרטומים : התנין של אהרן היה בו רוח חיים, והיה לו כח תנועה, משא"כ תנינים אחרים היה להם רק תבנית ודימוי אבל לא תנועה, כי לא היה להם כח לתת תנועה לתנינים. לכן תנין של אהרן בלע אותם, ואעפ"כ פרעה הכביד את לבו !

וקשה טובא דמשמע מדבריו שאיו בכישוף כח לתת חיים ותנועה והרי בגמרא סנהדרין ראינו שיש כח להפוך דף קרש לחמור, ומה יענה הספורנו ? וצ"ל כשם שאין בכישוף כח במים כך אין כח גם בבריות שבים, ותנין הוא נחש שבים, לכן אין כח לתת רוח חיים בתנין, אבל חמור כן אפשר לתת רוח חיים !

כעת ניתן להבין דבר נפלא הרי המטה של אהרן נהפך לתנין עם רוח חיים, וזה בעצמו הוכחה שאין כאן כישוף, כי אין כישוף בבריות שבים. אמנם בכדי להתכחש לזה פרעה הוציא קול שלא היה מדובר בתנין אלא בנחש, ונחש הוא בריה של האדמה ושפיר שולט כישוף, הרי סוף סוף נחש ותנין דומים, ולכן טען שהיה לו כח לתת רוח חיים, ובעצם אין זה מטה שנהפך לנחש אלא נחש שנהפך למטה.

לכן אמר לו הקב"ה קח המטה שנהפך לנחש, כלומר לשיטת פרעה שזה היה נחש ולא תנין, ותראה לו שאין כאן שום כישוף, והיינו אע"פ שהמטה נוגע במים חיים נשאר מטה, לכן תוכיח לפרעה שאפלו לשיטתו אין כאן שום ריח של כישוף !

מצאנו בירושלמי חגיגה (יא:) שבזמן שמעון בן שטח היו שמונים מכשפות בישראל שהיו גרות במערה, ושמעון בן שטח רצה להרוג כולן דכתיב מכשפה לא תחיה. לקח עמו שמונים בחורים כדי לתפוס אותן, והזהיר אותם דמיד שתכנסו למערה, כל אחד מרים מכשפה אחת, קבלה היתה בידו שאין כישוף שולט בדבר שנמצא באויר ואין לו חיבור לקרקע !

אמנם למדנו פרק בהלכות כישוף, אבל בנוגע לחיי יום שלנו, כישוף אינו אלא אחיזת עינים ודמיון וכמו כן עניני עולם הזה אינן אלא דמיון מטעה בעלמא, עלמא דשקרא. איך אפשר להגיע לאמת ולא לטעות אחרי השוא והמטעה ? יש שתי דרכים : אין כישוף שולט באויר, בזמן יציאת הנשמה, שוב אין אחיזת עינים הכל ברור ואמת, ממילא מתבטלים כל ההטעיות של העולם הזה, אבל למה צריך לחכות כ"כ ? יש עוד דרך לבטל כישוף, מים חיים, על ידי חיות התורה, דתורה נמשלה למים, מי שיש לו טעם ערב ומתוק בלימוד התורה, ממילא זה מבטל כל הפיתויים וכל הדימיונות של העוה"ז התענוג שבתורה שופך אור אמת על כל חיים, וממילא כל כח הטומאה והמשיכה לטומאה מתבטלים !

וכך הם דברי הרמב"ם (סוף הלכות איסורי ביאה) איך להתגבר על הרהורי עבירה שהם שיא הדמיון של עוה"ז ? יעסוק בתורה שהיא אילת האובים ויעלת חן, לא ההתמדה שבתורה מגרשת איסורי עריות ! אלא המתקנות והאהבת התורה, החיות שבתורה מבטלת כל כח המשיכה של העולם !

א) איתא בתענית (כד.) אלעזר איש בירתא היה אדם מיוחד בנדבת לבו, כשהיה שומע מצוקה או צרה היה מוכן להויל כל רכושו ממש, גבאי צדקה היו בורחים ממנו מרוב שהיו מרחמים עליו. (ולא היו מנצלים את טוב לבו ...) יום אחד ראה אותם והם התחילו לברוח לו בהכנסת כלה יתומה עם חתן יתום !

העבודה שהם קודמים לבת שלי (גם בתו הגיעה לפרקה) נתן להם כל רכושו, נשאר לו זוו אחד קנה חטים ושם בגורן. קרה נס גדול וכל הגורן התמלא בחיטין, אלעזר הקדיש אותן לשמים.

אומר רשי הטעם בזה משום דמעשה נסים הוא זה, ואסור להינות ממעשה נסים כדאמרינן : ואם עושין לו נס, מנכין לו מזכויותיו ! ולכאורה קשה טובא המדרש אומר שבני ישראל מאוד התעשרו ממכה דם, מצרים היו צריכים לשלם דמים מרובים כדי לזכות לכוס מים, ואיך נהנו ממעשה נסים ?

ב) איתא בפסחים (נג :) דרש תודוס איש רומי מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם ? למדו ק"ו מצפרדעים שלא נצטוו מסרו את עצמם ונכנסו לתנור חם, אנו שנצטוינו ק"ו שנמסור נפשנו על קדושת השם ! יש כמה שאלות בזה :

הפסוק אומר ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנורך ובמשארותך, הרי כן נצטוו להכנס לתנור ?

למה צריך ק"ו בע"ז הרי הדין הוא יהרג ואל יעבור ?

איך אפשר ללמוד ק"ו, לו יצור שלא נצטוו הצפרדעים, להם מותר למסור את נפשם למרות שלא נצטוו כי הרי לא נצטוו בוחי בהם אבל חנניה מישאל ועזריה כן נצטוו על וחי בהם ?

ג) בספר תהלים (קה, כח) שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו, הפך את מימיהם לדם וימת את דגתם, שרץ ארצם צפרדעים בחדרי מלכהם, אמר ויבוא ערוב, כנים בכל גבולם ! כאן מוזכר מכת חושך לפני מכת דם ומכת ערוב לפני מכת כינים, מדוע ?

ד) במכת צפרדעים : ועלו ובאו בביתך ... ובבית עבדיך ובעמך. אומר רשי בביתך ואח"כ בבית עבדיך והוא התחיל בעצה תחילה : ויאמר אל עמו וממנו התחילה הפורענות !

יש לשאול דבמדרש רבה (תחילת שמות) כתוב שהעם בא אל פרעה וביקש ממנו שישעבד ויצער את בני"ו ולא רצה, אמר להם שוטים שבעולם עד עכשיו בזכותם אנו מתפרנסים ! הורידו אותו מכסאו שלושה חודשים, נשבר והסכים לעצת עמו ! הרי העם התחיל ולא פרעה ?

שבת שלום